

**AL BEITELEND AAN EEN MONUMENTJE VOOR
OMER VILAIN (1924-2013) : eigen impressies en anekdoten**

=====

door **Emile SMISSAERT**

Omer Vilain overleden : chroniqueur van Oostendes verleden stapt zelf geschiedenis in.

door Marc Loy

in : "De Zeewacht" ; 14 juni 2013, p. 15.

" De Stad verliest niet alleen een Bekende Oostendenaar en een ere-bibliothecaris maar ook een gepassioneerd heemkundige en bezield amateur-historicus met een hart voor zijn stad. Hij stierf op 88-jarige leeftijd in het woonzorgcentrum "De Boarebreker" alhier.

Omer Vilain werd op 5 augustus 1924 in Oostende geboren en bracht zijn jeugd door op de Vuurtorenwijk waar zijn grootvader aan moederszijde sluismeester was. Hij verloor zijn vader toen hij zelf amper één jaar was.

Zelf vertelde hij later dat de liefde voor de lokale geschiedenis hem werd in gelepeld door de vele volkse verhalen die zijn zeven babbelgrage tantes langs moederszijde vertelden.

Na zijn middelbare studies aan het Koninklijk Atheneum behaalde hij het diploma van sociaal assistent. In 1944 werd Omer Vilain bibliothecaris in de Oostendse stadsbibliotheek; in 1962 werd hij er benoemd tot hoofdbibliothecaris. Ondertussen behaalde hij ook het diploma van gegradueerde in de bibliotheconomische en bibliografische wetenschappen te Brussel.

En zag hij zijn personeelsbestand bij zijn afscheid in 1988 van vier medewerkers aangedikt tot 40 (...).

*In de loop van die 44-jarige bibliothele carrière (...) bouwde Vilain het fonds "Ostendiana" uit : een heuse, oeverloze databank over Oostende en de Oostendenaar. Een volwaardig alternatief voor het verloren gegaan stadsarchief tijdens de Tweede Wereldoorlog (...) ".
Etc., etc.*

Terwijl nog wat in de schoven en mappen van mijn geheugen sluimert en al eens opborrelend gelijk bij een waterbron wriemelt en spuit, waag ik - ten persoonlijke titel en me bewust van mogelijke tekorten en weerstanden - het dan maar om de figuur van Omer Vilain met woorden weer op te wekken en te belichten, vrijmoedig en onbevagen, - te meer daar er nu toch voldoende recul is om dat heel wat uitvoeriger en genuanceerder te borstelen en te ciselieren dan dat men dat in een doorsnee "in memoriam" snel en haastig kan doen. Op mijn manier en volgens mijn inzichten. In de trant van : 'Damals war einst'.

Maar waarom juist ik? Immers, iedereen bij wijze van spreken, heeft zo zijn/haar "eigen O. Vilain" gekend en erover onthouden wat hij/zij ervan of nog kan memoreren, vanuit allerlei hoeken, zichten en kanten - je kan het je niet inbeelden - al bezat Omer een facetten rijk, geschakeerde persoonlijkheid die helaas bij menigeen heden nog maar een "naam" meer is, zij het met vage resonans, of een publieke kennis uit het recente verleden, - dat is toch al iets meer - geworden en dat tot daar beperkt is.

O, door de jaren heen - en in stijgende lijn - mocht ik hem van redelijk nabij tot bijwijlen van heel dichtbij meemaken. Ongewild, ongewenst en er zeker niet om gedaan : als een soort "*compagnon de route*", geen concurrent noch vriend/vijand noch profiteur, - wel een figuur met vele kwaliteiten

en toewijding in zich die hem al eens wat wrevelig stemde, soit, maar juist andersom meermalen voor hem eigenlijk een dierbaar iemand was in wie hij te recht loyaal en discreet vertrouwen kon aantreffen.

Voorts als mens, als scribent over "Oostende", als intellectueel en als professioneel bibliothecaris (daaromtrent wil ik liever niet uitweiden, gelet op het delicate hiervan). Als plaatselijke culturele autoriteit, ja op dat gebied een soort kustfenomeen en 'ambassadeur', en als lid van diverse dito verenigingen en kringetjes, als spreker en als vertellend 'cursiefjes'-schrijver, als heemkundige en als belangrijk te noemen lokaal historicus. Als immer politiek progressief geïnteresseerde en als vlak na zijn pensionering tweede mandataris voor AGALEV (de oorspronkelijke benaming voor de partij van de "Groenen") in de gemeenteraad (1989-1994). Gij merkt het : zijn bedrijvigheid was veelomvattend en zeer verscheiden van aard. Overdag en ambtshalve "met boeken bezig" (zouden de 'gewone mensen' die van niet veel meer weten, vaagjes zeggen) doch tevens 's avonds in het verenigingsleven en het plaatselijke culturele web- en netwerk volop gemengd, want dààr hield Omer van : gelijkgestemde, gelijkgeïnteresseerde geesten frequenteren. Gewoon om erbij te zijn wanneer achteraf tussen pot en pint gesproken werd over de dagdagelijkse faits divers in het heden, uit het verleden en al eens op bespiegelende manier in de toekomst. Nog anders gezegd : hij was een goed levensaangepaste, een vlot en soepel en krachtig iemand in de omgang.

Geen wonder, nu en dan trad Vilain, met zijn kennis en zijn ervaring, nader toe tot binnenin een bestuur of als lid. Wij denken aan de "Oud-leerlingen en vrienden van het Atheneum", de "oud-leden van de Weerstand", de voetbal K.V.G.O. (een afdeling van het liberaal getinte Koninklijk Van Neste Genootschap Oostende), de "Schutterskring Sint-Sebastiaan", de lokale SP.a en later het AGALEV. Daarbij nog zijn ware 'ertenagel': de heemkring "De Plate", benevens de "Cultuurraad Oostende" (Vilain was er een tijdlang lid van het. toen roerig te noemen zgn. "Bureau" en, wat het 'onroerend erfgoed' aangaat, de jaarlijkse "Open Monumentendag(en) Oostende", alsook als onbetwiste autoriteit toonaangevend in de zo genoemde 'straatnamencommissie' (provinciaal en lokaal). Daar werd naar hem "geluisterd" (in de meerdere betekenissen van het woord) ! Omer V. voelde zich gelukkig en gewaardeerd als geen ander, want hij, hij kon óók plaats nemen en zijn gedacht zeggen in de oud-van-jaren maar als éérbiedwaardig te betitelen toenmaals nog unitaire nationale "*Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen*" (dat overigens insgelijks, eigenlijk pas kortgeleden gespleten werd en gefederaliseerd is en nu een heel andere naam draagt, aldus las ik kort geleden in een randartikeltje in "De Morgen" ...).

Samen met o.m. Omer Vilain en andere cultuurminnaars, heb ik vrijwillig deelgenomen aan nu niet meer te achterhalen aantallen '*algemene vergaderingen*' en diverse 'De Plate' nut brengende '*werkgroepen*'. Bijna steeds werden Omers tussenkomsten - beginnende met een bedachtzame "Kijk ..., kijk ..." en pienter, goed overdacht qua inhoud - doorgaans geapprecieerd om hun positieve, resumerende of al eens bedarende, bezinning en inzicht brengende woorden ... en vervolgens ingevolg. In de bruisende beginjaren van wat toenmaals de "Culturele Raad" heette kon hij zich opwinden over sommige ver gezochte en/of futiele oprispingen en denkbeelden, emoties en 'moties' (nu eens pro dít, dan weer tegen dát). Koutend en heel oud geworden wist Vilain zich nog echt te verkneukelen in het inderdaad krasse feit dat hij het voor mekaar kreeg om een "motie tegen het indienen van (allerhande) moties" in algemene vergadering van de Cultuurraad niet langer te dulden en in te dienen, - ... en het pleit won ! In het midden van de tachtiger jaren kwam dit turbulente amalgaam meer en meer tot rust en het toeval wilde dat ik de derde persoon was en werd die (na Dreesen en Vilain), vanaf 1985 tot nu nog, namens "De Plate" actief zitting heb in de Oostendse Cultuurraad. Vilain zelf bleef in aanzien, in feite wat geducht ("dat geeft niet", merkte hij op) en werd er aanzien en gerespecteerd als "oude wijze man". Is het wonder dat hij in 1999 voorgesteld en gesupporterd werd met als gangmaakster Anita Desport, afgevaardigde van "*De Vliegende Klepel*", als kanshebber voor de "*Prijs Cultuurraad*" en die Omer Vilain. in december 1999 (in amper één stembeurt wat zeer zelden voorkomt en met een heel groot aantal

voorkeurstemmen, ‘in a land slide’, zeggen de Amerikanen) behaalde! Zijn wekelijkse “columns” in “De Zeewacht”, mag men aannemen, zullen er heel wat toe bijgedragen hebben dat hij in brede kring niet uit de actualiteit geraakt was, integendeel, alsook zijn prestige in de rangen zelf van de “Cultuurraad”. Inderdaad (nog één van zijn hem eigen lievelingswoorden), Omer Vilain was “gezien in stad” en de bekroning is verdiend, daar was schier iedereen het over eens. Enkele jaren later werd hem de “Mathille”-persprijs toegekend. Die decoraties deden Omer ferm deugd en plezier : “zijn neuze krulde” (op z’n Ostendsch gezeid) ... Nog meer officiële bekroningen heeft Vilain door zijn inzet en ijveren in het culturele veld en buiten zijn ambt om bij mijn weten niet gekregen. Tenzij - niet onvermeld laten, hoor, en benadrukken ! – het ultieme eer- en dankbewijs uitgereikt door “onze eigenste” heemkring, ik noem : de “Gouden Plate”.

0 0 0 0 0

Mijn vroegste herinnering telt 65 jaren. Samen met ouders en broer Georges (+) mochten wij bij de genodigde vooraanstaanden van Stad het vuurwerk aanschouwen dat ieder jaar ter gelegenheid van 21 juli op het “Klein Strand” afgevuurd werd. Enkele bedienden van de Stadsbibliotheek van toen begeleidde de gasten naar hun zitplaats; één onder hen was O. Vilain en ik had in gesprekken deze naam meerdere malen al horen vallen. In die tijdspanne gebeurde het tevens dat ik geregeld door vader gezonden werd naar voornoemde (nood)bibliotheek, gelegen in de Rogierlaan niet ver van het Leopold I-plein, om een aantal romans met wat hulp te halen; ik zie de rekken nog voor mijn geest doch de personages zijn begrijpelijkerwijze mettertijd vervaagd.

Insgelijks heel vele jaren geleden heb ik, toen nog zo’n beetje een ‘snotaap van een jongen’ en toen middelbare scholier van het O.L.Vrouwe College, nogmaals en ditmaal als lezer, Omer Vilain en de medewerk(st)ers in levende lijve ontmoet : in de leeszaal van de wat eerder (1957 ?) verhuisde Stadsbibliotheek naar de beter tot hun recht komende, beter en aangenaam om komen, echt mooi en knus te noemen ruimten van het zg. “*Chez Pan*”, gevestigd één hoog via een sierlijke draaitrap te bereiken op de hoek van de Van Iseghemlaan en de Vlaanderenstraat in het gebouw van de Koninklijke Schouwburg en waar Frank Edebau en Vilain hun bureau deelden (ik hoor, nu nog !, hun klapdeur “wiegelen”, kreunen en zwaaien). Ik was er uit eigen initiatief aangeland voor opzoeken in de strengstatig-dikke “*Grote Winkler Prins Encyclopedie*” (uit de vijftiger jaren, de hoeveelste drukuitgave ontsnapt me) over de katholieke Vlaamse literator Maurice Roelants met zijn vele jaren later voor TV verfilmde roman “*Het leven dat wij droomden*” en zijn alter ego Maria Danneels. Toen ben ik voorzichtig weg en voor het eerst bij “Mijnheer Vilain” te rade gegaan of “er misschien nog iets méér, iets bruikbaar te vinden was dan dat?”. Hij verwees me met zijn diepe, voor hem typische bromstem naar de handige, wel hanteerbare en goed gestructureerde succesbrochures van het Ministerie van Onderwijs over allerlei Nederlandstalige Belgische letterkundigen. En de adjunct-bibliothecaris – oef - hij “beet” (letterlijk opgevat, hoor) niet Verder ontmoette ik “*Mijnheer Vilain*”, toevallig in het voorbijgaan, zo nu en dan op straat of toen ik in compagnie van mijn broer Georges of al eens mijn ouders aanwezig was op sommige concertuitvoeringen, ‘s avonds in het Kursaal ingericht, waar tijdens de “entr’acte” sommige Schepenen en menige hogere leden van de toenmalige stadsbureaucratie in gezelschap van de echtgenotes elkaar op informelere wijze ontmoetten en keuvelden., en wij o.m. de h. Vilain in de verte ontwaarden. Eens in ‘*Rhetorica*’ (d.i. het laatste jaar van het secundair onderwijs) beland (1958-1959), nam ik uit mezelf de gewoonte aan om na school bijna elke zaterdagmiddag (van 12.10 tot 12.50 uur) een selectief overzicht door te nemen van de toenmalige populaire, geïllustreerde weekbladen (bv. “ABC”, “*De Post*”, “*Panorama*”, “*t Pallieterke*”, “*Zondagsvriend*” ...) en wat ‘ernstiger’ Vlaamse en anderstalige magazines (bv. “*Punch*”, de “*London Illustrated Review*”, “*Look*” (?), de “*Pourquoi Pas?*”, de “*Figaro*”, “*De Haagsche Post*”, de “*Saturday Evening Post*”, en mogelijks nog enkele andere tijdschriften) ; alles wat tot de “actualiteit” en de journalistiek behoorden boeiden me toen al. Telkens kreeg ik een ‘knikje’ of een “bejour” van Vilain die ‘en passant’ een socialistische krant en een paar weekbladen voor het weekend ter lezing

ontleende en naar huis meenam. Overigens, voornoemde “papieren relictien” trof ik – ja, pas héél veel jaren later ! - opnieuw aan in de opmerkelijk ‘droge’ magazijnen in de kelders van het “Feestpaleis”, tot dan nog altijd in de oorspronkelijke vorm (enkel aan de randen lichtjes versnipperd en wat verkreukeld) netjes met touwen bijeengehouden en bewaard. Het was een zeer prettig, woordeloos, ontroerend weerzien door mij en jou, jou en mij, van al die “oude papieren kennissen”, bij het zicht van die aantallen, met jeugdsouvenirs beladen, uit de late jaren vijftig die me mede in de loop mijner jonge jaren talig gevormd en literair gekneed hadden ...

Als hoogstudent en hij als laatstejaarsstudent te Brussel in de ‘*Provinciale Bibliotheekschool van Brabant*’ (ten einde aanspraak te kunnen maken op een vaste benoeming en daarmee bevestigd te worden in zijn ambt als ‘bibliothecaris van Stad’) troffen wij elkaar slechts bij toeval even aan in de Centrale Bibliotheek van de UGent, meer bepaald om te snuisteren en duimelen in de over tientallen en tientallen meters, op meerdere rijen zich uitstrekkende grijs metalen “fichebakken”: een kort gesprekje volstond want ... er diende gewerkt en genoteerd te worden ! Vilains voor die jaren echt verdienstelijk eindwerk behandelde “*De Belgische zeevisserij : proeve van bibliografie*” (1962, XVI + 233 p.) en daar bleef hij in de loop der tijd weigerig om hanteren over en er tezelfdertijd toch heel fier op! Te recht. Immers, een scriptie binnen een bepaalde toegemeten tijd als het ware bijeen garen - hier wat schrappend en vijlend, daar nog heel wat bijvoegend en retoucheren, kortom als het ware kundig en netjes ‘ineen knutselen’ -, het is en blijft een ‘helse’ klus om doen, en ... ‘oef, zucht !!’ als het typwerk gedaan is en jouw ‘kunstwerk’ met succes verdedigde en aanvaard wordt.

De seizoenen wisselden, het werd donker het werd licht, de maanden knoopten zich aaneen tot kwartalen, semesters, halfjaren. De tijden roefden voorbij. Ik beperkte me tot als heel matig te noemen “lezer” en verloor intussen het wat enger contact met haar hoofdbibliothecaris en zijn medewerk(st)ers. Even een anekdote aanhalen. Voorheen was ik via de krant in 1962 de officiële openingsdag en het uur van aanvang van de in het nieuw gestoken bibliotheek in het Feestpaleis te weten gekomen, waagde me binnen door die nauwe, door velen niet begrepen smalle houten ingangsdeur, aanhoorde van op afstand de speeches en wilde zelfs een glaasje meepikken op de receptie die plaats vond in de jullie allen welbekende Leeszaal achteraan. ‘Op het welslagen en goede vaart van’, enz. Maar hoofdbibliothecaris Omer Vilain had me intussen allang opgemerkt en ontzegde me toen, als onuitgenodigde, de “toegang tot”. Dat waren mijn eerste, wat geaccidenteerde stappen binnenin die bibliotheekruimten en de leeszaal alwaar ik, door een examen als personeelslid aangenomen en zes maande later vast benoemd, later omzeggens iedere dm² van leerde kennen en ten bate van het publiek gebruiken : vanaf 1 juli 1984 in dienst tot einde november 2000 uit dienstverband ...

0 0 0 0 0

Ik leerde Omer Vilain als mens pas beter en van dan af dichter, wat meer onder “gelijken” kennen toen ik, in feite wat tegen zijn gedacht in, lid en toevallig meteen bestuurslid werd van de dan kwijnende, meer en meer op drift geraakte “Plate” (*met mijn verknochte, blijvende betuiging van erkentelijkheid aan de welwillendheid en de te onderstrepen feeling en flair van mevrouw Jeanne Ocket-Valkenborg* (“Tante Jeanne”), dan al gepensioneerd Stadhuisbediende in de Secretarie en overleden op 94-jarige leeftijd). Toén - *mijn levenservaren en, karaktervaste, ijverige en vooral rechtschapen vader en drukker-politicus* had me op tijd gewaarschuwd! – kon de ‘Onderhoofdman’ (O.V.) me niet verder meer ‘passeren’ noch negeren noch, zoals anderen dit op slinkse wijze deden, ‘zowat overal’ proberen buiten te houden. Omer Vilains glanstijd (de zeventiger, de tachtiger en het begin van de negentiger jaren, aldus schat ik ze nu grosso modo in) en de bestuursleden mocht ik van dan af maandelijks van zeer nabij in vergaderingen en voordrachten meemaken, zien ageren, horen discuten, bij te benen en ... proberen na te doen, zij het ‘*met wat minder talent*’ (liet Omer Vilain bij wijze van conclusie zich op hoge leeftijd eens ontvallen) , met iets goedaardigs tot slot

om het gezegde wat af te zwakken, iets wat hij pienter als hij was in de gaten had maar niet tegenwerkte of schamper als onbeduidend wegwuifde. Zeker wanneer het echt erop aankwam, was en bleef hij voor eenieder, zonder enig onderscheid te maken, nagenoeg immer eerlijk en rechtvaardig en menselijk in beslissen en handelen, getrouw volgens zijn 'humanisme' en 'agnosticisme', zo ondervond ik.

Na de inzinking en de hachelijke, zeg maar gerust bangelijke crisisjaren 1972-1973 – het is Vilains verdienste dat hij toen het zwalpende scheepje van "De Plate" weer in handen en stuurvaardig heeft gekregen, zeg maar : "gered" heeft ! - volgde de stapsgewijze heropstanding met een soort "tweede jeugd" van de 'Kring'. Jan B. Dreesen – in samenwerking met een aantal 'verse', nieuw aangetrokken bestuursleden, met heuse sterke manspersonen als Vilain, Van Iseghem, Hostyn, wat later ook (het echtpaar) Falise-Maes en Hubrechtsen-Cattoor, - en ietwat mindere - doch heel verdienstelijke! - ondergoden als Klausing, Major, Gevaert de suppoosten Gilbert Vermeersch en Désiré Van Duyvenboden en Goethaels alsmede de dames Nellie De Taeye-Snykers en Jeanne Ocket-Valkenborg en eveneens - niet te veronachtzamen ! - een goed stuk "mij" (Dreesen : *"laat hem maar schone artikels maken 'om uus boekje te vullen'..."* [sic!]) – stuwden gezamenlijk onze heemkring opwaarts. En voorwaarts in de richting van toonaangevend 'worden en zijn' op gebied van lokaal verleden, van dan af met heel veel minder klemtoon op folklore en volksleven; meegaand in de toen opzettende trend naar het waakzaam vrijwaren van wat men nu voorgoed en algemeen aanvaard het **'Erfgoed.'** (roerend, onroerend en immaterieel) noemt. Ook de stevige verstandhouding en de meer dan morele steun van de plaatselijke "Vereniging voor Vlaamse Familiekunde" (V.V.F.) onder impuls van Eddie Van Haverbeke (straks 50 jaar hun voorzitter en leider !) alsook de broederband met 'Gidsenkring Lange Nelle' (sedert 1989; Vilain samen met Hostyn en Dreesen één der lesgevers in hun opleiding) was en bleef een gunstig effect hebben op genoemde partijen.

0 0 0 0

Omer Vilain zelf verkeerde toenmaals in de bloei van zijn jaren, zijn kunnen, zijn prestige, zijn invloed. En ik kan hier getuigen dat hij een eigen, als van betekenis aan te merken aandeel had in ons 'groeien', onze erkenning in stad, ons gedijen te midden van de sociëteiten. Hij nam het redacteurschap (voorwaar geen sinecure!) en eindverantwoordelijkheid voor de maandelijkse uitgave van ons tijdschriftje over van Jef Klausing (die voor zijn werk als visserijexpert naar het buitenland diende te gaan en één van zijn goede vrienden was) op zich van wat een duur van 12 jaren kreeg. En voor de typistes waren zijn "last minutes" berucht, ja een kwelling te noemen die het maandelijkse tijdig uitgeven vaak bemoeilijkten. Omer Vilain vertegenwoordigde een tijdlang (tot 1985), na Dreesen die het een 'praatbarak' vond, onze Kring in de toen woelige zittingen van de Culturele Raad (nu beter bekend als de "Cultuurraad Oostende") in het Thermenpaleis. Alsmede zijn professionele bestuurlijke talenten en inzichten, zijn netwerk van relaties in stad en zijn menselijke ervaringen kwamen ons heel goed ten bate. Zelf was het ondervoorzitterschap hem voldoende en door hemzelf zó gewild, precies opdat het de contactnamen met de overheid niet zou bemoeilijken, Vilain zijnde als stadsambtenaar, en hij had 'carrure' genoeg om aldus niet te vervallen in een rol van minder belang en "emportentie". Samen met Dreesen (deze had een nog "sterkere persoonlijkheid" dan Vilain) en in wat mindere mate (het is me nooit duidelijk geworden in welke mate) voorzitter Van Iseghem (met zijn vele connecties en giften doen) verpersoonlijkten - en deze subjectief te noemen mening neem ik enkel en alleen voor mijn eigen rekening - zij drieën in die jaren 75-85 van wat "De Plate" zoal aan aanzien, aan standing en aan moreel gezag had in stad.

"Men" kan er niet omheen : onze "Heemkring De Plate" lag diep geworteld in Omer Vilains (dan figuurlijk wat vlugger kloppend) hart. Hij zocht, vond en kreeg er een bestaansvervulling ten bate van de stad die hij liefhad : Oostende, en bij uitbreiding : de "Belgische/Vlaamse kust" met het

hinterland. Een neerslag hiervan was terug te vinden in de structuur en de elementen die in het bewaarfonds "Ostendiana" van de Stadsbibliotheek staken. Pas in deze "bibliotheek van stad" aangesteld, doorwrochte Vilain, naar eigen zeggen geduldig maar snel en aandachtig, de nog voorhanden voorbije jaargangen van de plaatselijke pers. Samen met zijn vroeg te noemen belangstelling hiervoor, zijn scherp geheugen, zijn présence en talenkennis (Frans kende hij perfect vanuit het ouderlijk huis), en het daarbij optekenen van gebeurtenissen, feiten en weetjes tout court, alsmede zijn verbazende parate kennis over genoemde materie, - heeft dat alles samen hem zijn gehele volwassen leven door baat en profijt bijgebracht. Hij stond daaromtrent in stad in grote mate voor in. Omer Vilain werd dra beschouwd als een erkend expert ter zake, en was dat in feite ook. Met als logisch gevolg vaak drukke gesprekken en "va et vient"'s in zijn bureau, gevuld "met groene stoelen" en een wirwar (centimeters hoog!) van allerhande papieren op zijn "pupiter" die hij steeds, wonderwel tamelijk vlug wist op te diepen en te benutten (wanneer hij hierover sprak, zweemde immer een leutige grijns om zijn mondhoeken en ringbaard).

In de schoot van "De Plate" vond hij - zoals wij allen trouwens - gezelligheid en aanspraak, weerklank en gelijkstemmigheid en kameraadschap. Omer zocht, als ik het zo mag stellen; nu eens ons museum (dat toen in hetzelfde gebouw als de bibliotheek lag) wekelijks of meer op ("Disje en Gilbert, de suppoosten), dan weer zeer getrouw de maandelijksse voordrachten die door de Kring aan ons publiek ten beste werden gegeven. Na de causerie volgde hij, wie wilde en dat was het merendeel van de toehoorders, naar het cafeetje, dronk steeds een paar koffies (op doktersbevel) of al eens een alcoholvrij biertje, deed mee aan de geanimeerde kout en commentaren, gaf enkele rake kwinkslagen ten beste of schoof aan een tafeltje bij nader bekenden bij, doorgaans bij mensen die hem "goed lagen" en hem genegen waren. Op die momenten heel ontspannen liet "onze Omer" zich niet pramen om ...- ja, wat anders? - te vertellen en anekdoten op te halen.. Een verteller - dat was ie - die bijvoorbeeld graag sprak over de stedelijke administratie van toen, allerlei al eens zonderlinge personages besprak en al eens afkraakte of goedmoedig ophaalde en typeerde of, zelden, hoe het er aan toeging in de "oude Plate" en het Oostendse verenigingsleven van weleer, gaf uitvoerig uitleg over een dit en een dat, - kortom herbeleefde opnieuw en had met ons er plezier in en leute aan. Omer V. - volks, niet "grotsig" noch zwaartillend - werd vrij algemeen geapprecieerd tot graag gezien en er werd met genoegen naar hem geluisterd.

Want, vergeet het niet, zelf was Omer Vilain een gegeerde, zich hiervoor niet laten pramende voordrachtgever. Al was hij niet echt welbespraakt en gebruikte te veel stoplappen (vond ik), hij had en gaf 'fut' aan zijn verhaal en inhoud aan zijn onderwerp. Oók dat was blijkbaar het voldoen aan een nood, aan een drang naar communicatie - 'live', van persoon tot persoon - met en voor een publiek dat op dat moment hiervoor speciaal in een zaal(tje) opgedaagd was. Soms was Omer V. hiervoor ver en langdurig onderweg in zijn wagentje. Nu heb ik spijt dat ik, wél ter plaatse zijnde, maar weinige van zijn causerieën bijgewoond heb. Doch gedane zaken nemen geen keer, zegt het spreekwoord. Eens kon ik hem, reeds oud geworden, een zichtbaar intens plezier verschaffen door hem te wijzen op wat de grote Vlaamse schrijver én eveneens verteller Ernest Claes na de oorlog en in de periode van de repressie (Claes was toen "fout" geweest) daaromtrent zoal mee beleefd had en vooral "tegengekomen" was ! Neem, beste lezer(es), maar eens diens boekje "*Voordrachtgevers zijn avonturiers*" ter hand . Pas enkele jaren her zijn deze voornoemde naoorlogse herinneringen van Vlaamse rasverteller "nummer 1" op 'fraaie' (sic) wijze" heruitgegeven in één van de jaarboeken van het "Ernest Claes-genootschap". Vilain zelf (even tussen haakjes : tijdens de oorlog een erkend "weerstander") had een aantal vaste, regelmatig terugkerende thema's (o.a. over folklore en natuurlijk over 'facetten' uit de geschiedenis van 'zijn' Oostende, zo meen ik me te herinneren) in zijn "répertoire" waar hij uitvoerig over uitweidde en sappig over vertelde, typisch maar toucherend, "op z'n Omers". En ja, ook onze Kring kwam af en toe hiermee aan een spreekbeurt te meer "om één van onze publieke avonden te vullen". En Omer ? Hij deed het !

Bestuurswissel tussen August Van Iseghem en Omer Vilain op 24 april 1999

Wanneer een andere “kenner”, meer bepaald een “jongere”, voor het voetlicht op “den estrade in ‘t zaaltje van ‘t V.V.F.” trad, zat hij op de eerste rij en aanhoorde, kritisch aandachtig maar niet afkrakend van houding, menig betoog waarvan hijzelf reeds heel wat van vooraf afwist. Dat kwam duidelijk aan bod tijdens het gebruikelijke moment achteraf tot het stellen van vragen aan de spreker. Ook dan liet Vilain met zijn brommerige stem zich gunstig opmerken door zijn expertise, zijn ondervinding, kort gezegd zijn recht van spreken over menig “Oostends onderwerp”.

Tijdens de maandelijkse bestuursvergaderingen zat hij, conform zijn functie in het bestel en het gemak van klappen, jarenlang aan de ovalen tafel, dichtbij de ‘toog’ en in het midden van het cafeetje, steeds links naast de voorzitter, met de secretaris tussen hen tweeën. Een klavertjedrie. Er bestaat daar een mooi, door mij getrokken fotootje (april 1981) van. Omer voelde zich daar echt in zijn sas en deed volop, ruimschoots mee aan het overleg en de onderlinge discussies. Het viel meer dan eens voor dat hij waarschuwend diende te matigen ten einde ons opnieuw met beide voeten op de grond te doen terecht komen of van koers te veranderen.. Zo gebeurde het bij wijze van voorbeeld al eens in het genre van “zoe’n we nie dit, mosten we nu e kè dat doen ... ??”, dat Omer nuchter en met een klop op tafel repliceerde: “Kiek te kè, os je etwa vorenstelt, ton moe je da zêve uitvoeren, juist hé?”. Met uitgestrekte wijsvinger en vooruit geheven, licht op en neer gaande kinnebak (om zijn argumentatie nog meer kracht bij te zetten), wat een bij hem typische lichaamstaal uitdrukking was ... En pang, af ging deze doorpriekte ballon ! Volgens mij die toch een continu getuige was, bekleedde Omer Vilain een beetje overal in culturele kringen een vooraanstaande rol tijdens de zeventiger en tachtiger jaren, én door zijn dienstbetoon én door zijn vele kennissen en relaties bij de media (pers, TV en radio) van toen. Met als logisch gevolg zijn opduiken in en het vragen naar zijn mening in menig krantenartikelartikel. Soms kwam het erop neer dat zijn rol en inbreng zodoende overbelicht werd en was... In het Bestuur heerste er bekwame leiding, bijgevolg een goede geest en eendracht, geen nefaste kwaadsprekerij : inderdaad, “mensen spreken mensen” want al is er wel eens een verschil van mening, wederzijds kende ieder zijn of

haar sterkten en zijn of haar limieten, en of dit op dat moment nu veel of weinig was, men deed (vrijwel) zonder tegensputteren of cinema spelen wat er gevraagd werd.. Althans, dat zijn mijn persoonlijke waarnemingen..

Eén van de 'specialiteiten' van Omer Vilain , en dat exclusief binnen de eigen ledenkring, was het houden en het leiden van de "Plate"-boekenveiling, telkens op het einde van het nieuw ingezette kalender- en werkingsjaar. Vooral toen Omer nog "in z'n fleur" was, deed hij dat iets meer dan 30 jaren met brio en met het nodige gezag; qua schatting der te vragen prijzen sloeg hij daar meer dan eens een 'slag' in, wat kenners de wenkbrauwen deed fronsen of anderen het hoofd liet schudden of monken om die plantrekkerij.. Ju ju, het moest die avond vooruit! Ieder jaar, begin februari, publiceerde het lokale weekblad "*Tijdingen*" een foto met onderschrift van het gebeuren dat vaak meer dan 200 te veilen nummers telde en steeds opnieuw warme of impulsieve reacties opwekte bij een belangstellend en -hebbend publiek onder wie een handvol verwoede verzamelaars en zelfs een paar commercianten. Aardig om zien is de 'folklore' van de bidders, deze diverse gebaren of profijtge seintjes en knikjes die de amateurs dan richtten naar de veilingmeester, het heen en weer geloop na de klopp met de hamer van het verkochte door de twee plastieken 'zakkenvullers' van dienst. En Vilain, de veilingmeester ? Hij had het vermogen om iets méér dan 200 graden (niet gelogen noch overdreven gezegd !) rond zich te kunnen kijken, was flitssnel van reacties en had een à propos om u tegen te zeggen, plus was kordaat wanneer het pas gaf. Maar ja, ik gewaag van twintig jaren geleden, want met de tijd was de snedigheid van Omers reflexen sowieso fel verflauwd. Hij leidde voor het laatst op 31 januari 2008 onze "Plate"-veiling.

Georges Van Duyvenboden orkestreert momenteel, als opvolger en met ons aller medewerking, op flinke wijze de voorbereidingen en het bijwijlen boeiend verloop van deze typische, onze zo eigen "inzet van het nieuwe jaar"-- activiteit.

0 0 0 0 0

Vilain ging fier op de bundeling van zijn telkens beknopt gehouden bijdragen (in een 'genre' dat hem goed lag van wat men in de letterkunde thans betitelt als "*columns*", "*stukjes*" of "*cursieffes*", oorspronkelijk en eerst verschenen in een vaste rubriek in het links getinte, Brugse "*Vlaams weekblad*" en in eigen beheer in de eerste helft van de zeventiger jaren gebundeld en uitgegeven. Drie boek(jes)uitgaven, elk ca. een 150 pagina's "dik" maar niet duur van prijs.

1. "**Langs 't hard zand**" (1973; met een voorwoord door Achiël Van Acker, (op vraag van ons Bestuur staat erbij vermeld : "*onder de auspiciën van de Heemkundige Kring "De Plate"*).

Later, einde de zeventiger jaren, heeft de auteur, op mijn zeggen, zich laten overhalen om mee te dingen aan de pas in werking getreden "Ary Sleeksprijs" (bedoeld ter aanmoediging van debutanten). Het was John Gheeraert (nog een oude bekende, Bredenaar en Oostendenaar, een nu veronachtzaamde auteur die om den brode als leraar Germaanse talen in het O.L.V.College van Oostende fungeerde) die met de prijs ging lopen. Het kon Omer hoegenaamd niet deren, zei ie of hij deed alsof; O. Vilain viel terug op zijn pootjes met zijn motto van : "ik ben geen literator, ik ben een verteller". En vroeg me dan meteen zijn twee leesexemplaren voor de jury bestemd terug (zoals trouwens voordien afgesproken was) !

BEVAT :

Een Oostends woordenboek ; 't Is weer fore! ; Oude reclames in de krant ; Spiritisme ; Kerkhofstrubbelingen ; Sint-Maarten; Oude dingen ; Broodvinters ;

Over westvlaamse sjouwers en pendelaars ; Toen het nog echt winter was ; Van 't oude in 't nieuwe jaar ; Straatnamen ; de Bier-Coo ; Ostende oender woater ; 't Hazegras ; Col en Manchette ; Karnaval ; De Conscienschool ; Cavalkade ; Het Kroegske van Houwen ; De Kapellestraat ; Zotten April ; Over visaanvoer en records ; Twee blinden ; Over munten en penningen ; 't Seizoen begint ; Daan Boens 80 ; De Paulusstraat ; 't Strange ; De Ronde van Frankrijk ; De moord in de duinen ; De Zwaluwenstraat ; De Paardenkoers ; Renbaan-folklore ; Oostende bij nacht ; Het Kapelletje van Bredene ; "Tje" ; Drie vergeten feiten ; Cinema Path" ; De Grote Markt ; Oostende en ...

2. **"Langs de Oostendse kateien"** (1974 ; met een voorwoord door Louis Major.

Daaromtrent zijn me geen herinneringen bijgebleven. Onrechtstreeks straalde het tweeweg gebrachte effect ook af op de werking van onze Heemkring en menigeen kan na lezing zich laten overtuigen hebben dat onze lokale geschiedenis en folklore best te genieten zijn. En het is aannemelijk, dunkt me al kan ik daar geen cijfers op plakken, dat "De Plate" weer enkele nieuwe leden kon werven die alzo kennis maakten met ons tijdschrift alsmede die begonnen onze voordrachten te frequenteren.

BEVAT :

Met 12 in 1 kamer ; Het Brits Ereperk ; De Halve Maan ; Teut-Teut ; Glaasje op ... ; Den Hof ; Wat is een butterschuutte ? ; Lotto ; Guustje ; De Witte Nonnenstraat ; Spekkewinkeltjes ; Tjannie Carbon ; Honderdjarigen ; Avanti II ; De Knuuste ; Flaggen ; De Oude Wasschers ; Naar de Bloedprocessie ; Prentkaarten ; Asschen-daele ; Een wrede "Love-story", 't Bastiaan ; Mariakerke ; Grote hotels ; De Korte-straat ; Straatmeubilair ; Augustus '14 ; De Sjah van Perzië ; De Markies en de Markiezin ; Het Paradijs ; Waar was de Garre van Konnee ? ; Warme Bollen ; De gebroeders Degrave ; Oostendse aardrijkskunde.

3. **"Langs de galerijen"** (1976 ; met inleiding door Omer Vilain zelf).

Na twee vorige, gelijkaardige boekuitgaven vond de auteur het gepast om vooraf wat uit te weiden over wat hem zoal bezielde en bezig hield. Meer in het bijzonder is me niets bekend of ook bij mij in de vergetelheid geraakt.

BEVAT :

De Galerijen ; Het jaar van de vrouw ; De Duinenman ; Voetbalfolklore ; Kursaal-historiek ; Antony ; Van snel mokje tot haketesse ; Mei '40 ; Een petitie van 1891 ; De Bassings ; Vidocq en Oostende ; Jan De Clerck ; De zomer van '40 ; Madame Loulou ; Mo liekt e kè doa ; Het Hospitaalkwartier ; In je kip ; Karl Marx te Oostende ; Den ouden Bécasse ; De Weststraat ; Kernachtige uitdrukkingen met 'en' – Bertino ; Oostends met Franse woorden ; De honderdste keer ; Kinderspelen ; Wijkkermessen ; Petit Paris ; 't Bosje ; Chasseur ; Den Opex ; Aftelrijmpjes ; De Vissemarkt ; Over brievenbussen en facteurs ; Frère ; Ary Sleeks.

Omer Vilain noemde zijn reeks - ruim 111 'stukjes' dik - bondig : "*Kleine Oostendse histories*". Typerend voor hem (en door heel wat tijdgenoten trouwens !) is hier zijn niet ter zake doende uithaal : "opgedragen voor de Oostendenaar en niet voor de academici", en, "Mijn hoofddoel : "(...)Oostende op eenvoudige wijze dienen ! (...) " [zie zijn inleidende woorden op het derde boekje "Langs de galerijen", p. 5]..

Het is me onduidelijk gebleven of er eigenlijk nog wel echt een vierde boekje gepland was. Wellicht te weinig (bruikbare) kopij? De ontegensprekelijk grote drukkosten en afzetmoeite? Misschien risico's of omstandigheden die wij niet kennen of die ons niet aangaan om weten? Althans, hij zei het me niet. Niettemin, deze vlot in eigen stijl geschreven "boekjes" verkochten goed en er was in die tijdsspanne voldoende belangstelling voor om dra uit de kosten te geraken. In elk geval, het is er niet van gekomen en een mij onbekend aantal van Omers cursiefjes sluimeren (niet anders noch elders uitgegeven) nog in de kolommen van voornoemd "Vlaams Weekblad".

Voor meer diepgaande prospectie, zie : Robert Leroy (samenst.) : "Bibliografie van Omer Vilain : een bloemlezing" (1989, 71 p.), alsook Martine Quagebeur : "Verhalenbrunch met Omer Vilain", in: Gidsenblad Lange Nelle, jrg. 1996 en 1997 (passim).

Pas in 1989-1990 hervatte de auteur het schrijven van "cursiefjes", onder de rubriekstitel "De tijd van toen" en wekelijks verplicht verlucht met twee illustraties ; met zeer grote bijval en echte interesse bij een breed publiek gepubliceerd in het weekblad "De Zeewacht" vanaf, ik schat, 1990. Met zijn iets meer dan 800 (ongeveer) items - jarenlang trouw en geduldig én met vaart geschreven verhalen, herinneringen en weetjes over **"het Oostende van toen"** - bleef Omer meetellen in het wereldje en zichtbaar "in the picture" onder de mensen van stad. In Knokke was rond die negentiger jaren eveneens een "kenner" van formaat over zijn eigen kustsite met een dergelijk soort feuilleton met herinneringen bezig, maar dan in de kolommen van "Het Brugsch Handelsblad"; zijn precieze familienaam (Dhont ?) is me ontglipt.

Voorname "stukjes" (eens een ander woord voor hetzelfde) zijn tot nu nooit in boekvorm samengeraapt geworden of - het had kunnen zijn, maar het copyright speelt waarschijnlijk mee, of niet ? - op internet geplaatst of opgenomen bij de "Gescande Oostendse documenten" (G.O.D.). Het is jammer maar niet voorgoed, denk ik persoonlijk. Want er steken pareltjes tussen., ik verzeker het u. Om zo speels te zeggen : "Vele intussen a.h.w. gedoemde verloren te gaan toestanden , feitjes en realia" die aldus "gered" zijn ("gesaved" zou me nu zeggen) voor toekomstige generaties. Ik heb weet van een disparate groep mensen die, telkens na publicatie, wekelijks artikel na artikel uitgeknipt hebben en ze allen samen en volledig, zorgvuldig en bewust van de intrinsieke waarde, in plastic mappen bijhouden ("wit je wê, 'k hên ze nog ollemoale !").

Dit nu en dan vernemend bij mensen van alle slag die hem hierover aanspraken en feliciteerden, men kon Omer daarmee geen groter plezier doen ! Gids M. Quagebeur heeft ze voor persoonlijk gebruik zelfs geïnventariseerd ! Vilain schreef soms verscheidene "columns" op voorhand neer, kwestie van reserve te hebben mocht hij niet op tijd "inspiratie" hebben of niet tijdig kon voldoen aan de eis om telkens twee passende illustraties bij te voegen. Zo zijn door hem, met veel spijt in de geest en in het hart, bepaalde Oostendse items nooit behandeld en uitgediept geworden. En die hem nochtans bekend waren, die eertijds echt voorgevallen zijn en die genoeg "stof" konden opleveren voor andermaal een te smaken artikelje in de krant.

Ook hier heeft zijn buitenmaats te noemen geheugen hem "wonderen" doen verrichten of "vangsten" doen opdiepen uit zijn schatkamer aan "ansichtkanten". Een mij hoger in rang geplaatste bibliotheekmedewerker verzuchtte eens : *"Hij weet nog alles ..."*. Het is dan ook een vreselijke speling van het Lot, of hoe men dat 'Fatum' ook wil noemen, geweest - en tragisch! - dat Omer Vilain voor zijn levenseinde jaren toenemende en blijvende hersenenbeschadiging heeft opgelopen. Iets gelijkaardigs was wat vroeger één van zijn broers insgelijks overkomen. Nu een lijdensweg van dicht voor zijn vrouw Agnes, zijn dochter Vicky, zijn kleinkinderen en verwanten. Maar in tweede instantie toch ook voor die vele vrienden en collega's, kennissen en stadsgenoten die met leedwezen en machteloos Omers ziekte en teloorgang meer van verre meemaakten en dat innig, nog contrastvoller voor zo'n kranige figuur, betreurden ...

Omer Vilain heeft tot op hoge leeftijd kwiek en fluks, fris en “blienkend in z’n vel” de derde leeftijd mogen meemaken en weten te weerstaan. Wij zeiden het soms tot elkaar : “hij is nog goed bewaard, hij toont “z’n oede” niet ...”. In zijn jongere jaren ongebrild en met een “à la brosse”, dan een met de jaren grijzer wordend ringbaardje het gezicht omlijnd maar nog meer met een volle donkere haarbos gezegend. Steeds een ‘vintje uut e doosje’ : verzorgd van voorkomen en een “heer” in de trant van de naoorlogse tijd. Zijn groet en aanpak met handdruk en kingeknik varieerde van “bejours. wa nieuws?” tot “da goat, ja?”, om dan soms een gesprek(je) aan te vatten dat langdurig kon zijn en al eens “gevaarlijk”, want “men vergeet doorgaans dat ik niet drink”, over een groot ‘memorie’ beschik, over van alles en nog wat kan meeklappen alsook velen en veel ‘metterlijf’ en ‘metterziel’ meegemaakt heb. Omer was praatgraag (meer dan eens overdreven en ‘gewoon’ gestadig werken lag hem niet of het kwam er niet vlug van of het duurde niet lang), hield van “weetjes in stad” (men kwam het hem zeggen, monkelde hij), gezellige omgang bij de mensen en het vrouwvolk en men diende hem niet te ‘pushen’ om bv. in een reünie zijn mening te uiten of tussen te komen. Meer dan eens vertelde hij mij dat zijn strikte, consequent volgehouden ‘eerlijkheid’ er aanzienlijk toe bijdroeg dat “men” hem nergens de mond kon toesnoeren. Tevens in woord en daad geen enervante, onverbiddelijke stijfkop of prater. Vlot en gemanierd en van goede opvoeding getuigend, het dient vermeld. Zeker niet “overijverig” moest hij het in essentie hebben van vlug van begrip te zijn, zijn intuïtie te gebruiken alsook en vooral goed met mensen te kunnen omgaan., iets wat hem een “naam” gaf en prestige bezorgde. Gelukkig voor hem (en voor ons en voor iedereen) was hij omringd met en gesteund door een efficiënte, hem toegewijde en werkzame, in vroegere jaren kleine schare medewerk(st)ers. Zelf kon Vilain nog niet eens typen! Bijna zich hiervoor verontschuldiging zei hij me eens: “wat wil je, ‘zij’ deden het allemaal voor mij” ...

Nauwgezet leverde hij zijn soms ‘in zeven haasten’ neergekrabbelde kopijen voor “De Zeewacht” (kantoren, eerst op de A. Pieterslaan gelegen dichtbij het Gerechtshof, dan verplaatst naar de Torhoutsesteenweg in een nieuwbouw tussen “t Pèèrd” en Petit Paris) schriftelijk in. En dat mocht , bij wijze van uitzondering... Zijn kennis was en bleef veelal aan de oppervlakte. Hij wist over heel wat veel tot zeer veel ... maar heel zelden diepgaande. Zo was hij nu eenmaal. Ten andere, lees(t) er zijn schrijfsels maar op na. Wel zéér positief, ondervond ik met blijvende dank hiervoor, was de gave om met geduld en ernst wat tijd en moeite te nemen om iets ingewikkelds of iets dat niet vanzelfsprekend was of voorkwam stap voor stap te beschrijven of te analyseren of gewoon aanschouwelijk uit te leggen. Wat zeldzaam en schoonmenselijk en lovenswaardig te noemen is ! Ja, zijn wij niet allen : géén genieën ? mààr al eens *feilende*, soms meer dan eens *falende* wezens ?

0 0 0 0 0

Niet geweten in stad, wel in vakkringen was dat Omer Vilain, en dit gedurende vele jaren op zaterdag, één der lesgevers is geweest van de cursus tot behalen van de “Akte van Bekwaamheid (...) openbare bibliotheken”. Hij sprak losjesweg doch juist qua inhoud, op zijn eigen manier en niet te theoretisch van stof, met voorbeelden uit de praktijk, bijwijlen sprankelend van gezegden en gebaren, niettemin voor zo’n materie niet saai gedebiteerd. Ook daar was hij gegeerd door de overheid en geliefd bij de cursisten Door sommige vakgenoten werd hij in zijn beginperiode al eens monkelend of smalend bestempeld als de “*folklorist*” . Wel kon Vilain er prat op gaan - en deed dat gaarne, nog jaren nadien - dat de “bibliotheek van Oostende”, in 1966.en in het Kursaal, het jaarlijks congres van en voor Vlaamse bibliothecarissen en documentalisten mocht organiseren en de vakgenoten ontvangen. Met onderscheiding. Een pluim op aller hoed!

Omer Vilain had privé en als wat ouderwetse boekenliefhebber een eigen ex-libris en is in dat genre blijvend geïnteresseerd geweest. Zo iets, meen ik, is nu in onbruik geraakt. Tenzij?

0 0 0 0 0

Hoewel op zijn werk – de stadsbibliotheek - onregelmatig van uren aanwezig of onzichtbaar “als men van niet meer wist, en dat kwam soms goed van pas !”, had O. Vilain – en niemand anders !” – in alles het laatste woord, de teugels goed in handen en kon ze met een gemak en met een niet te vatten natuurlijk gezag en flair aanhalen of vieren. Met autoriteit en overwicht, ondanks enkele minder gelukkige gebreken, eigen aan ons “mààr mens” te zijn. Zo is het bij wijze van voorbeeld gebeurd, dat Omer Vilain een gelegenheid te baat nam om zijn, in de loop der jaren immer aangroeiend personeel, ‘s middags en zonder lezerspubliek’ samen gekomen vóór de middagpauze’, een tik op de kneukels te geven. Hij beval (en het was al vanzelf stil geworden) om geen minuut eerder te vertrekken, niet vooraleer de torenklok van het Feest- en Kultuurpaleis het kloksein van halfeen aanhief. Enkele minuten ‘repos’ en klop, het was zover : de klok in de toren was nog nooit zo aandachtig, verwachtingsvol aanhoord. Een knikje van de chef. En ordelijker dan gewoonlijk én in stilte of met heel gedempte stem, begaf men zich naar de fietsen, trap af naar de bordes van de torenbouw.. Velos op en weg met hen. Een staaltje van affirmatie, goed getimed en gedoseerd, met inzet van enkele woorden (“wij wachten gezamenlijk het signaal van 12.30 u af” ...) ... én met effect ! Ja, als overste was hij zo kwaad niet : genaakbaar, sociaal en menselijk van optreden.. Echter, kloek en ferm en goed, jawel, maar zeker niet goedzakkig. “Zij moeten bij mij met al zulke trunten en klunten niet afkomen (...) Mocht ik hen (soms) geloven (“Menère, ge moe da verstoan ...”), dan zou ik véél dienen te begrijpen, heel wat ‘laten passeren’ ! En afwerend, kordaat : “Sè, da kan nie sien”. Omer Vilain evenwel was meer dan gerespecteerd, hij wàs “de bibliotheek”. Anno 1983, een witgrijs blad inpakpapier van “Crèmerie Omer”, toenmaals nog uitgebaat in de nabije Vlaanderenstraat, met als titel “Chez Omer” goed zichtbaar en uitnodigend aan de voordeur opgeplakt. Hij was graag gezien bij zijn “volk”! Omer de hoofdbibliothecaris had ook oog voor minderen maar niet gelijk wie stond zomaar op een “goed blaadje” : het was bv. een soort eerbewijs om door hem een lift met de auto aangeboden te krijgen, gebeurlijk bij vervoersprobleem. Ook mensen van goede wil, werkers én liefst mét manieren wist hij te appreciëren en eenieder kansen te geven. Want voor hem was, feitelijk gesproken, “iedereen gelijk” en meer dan eens koos hij, sociaal en correct, voor de benadeelden en zwakkeren resoluut partij en ging, als het gerechtvaardigd was, strijdvaardig en vinnig, voor hun welvaren “hogerop” pleiten ! Pakkend was het ter gelegenheid van zijn professioneel afscheid dat O. Vilain eraan hield om ons een middagmaal aan te bieden, begin januari 1989, in het winterse “Koninginnenhof” (Maria-Hendrikapark). Robert Leroy, dienstleider, had een accurate, uitvoerige ‘bibliografie’ samengesteld van Vilains tot dan geschriften en elk personeelslid kreeg op maat en volgens verdiensten een gesigneerd exemplaar aangeboden mee. Een gesmaakte, blijvende souvenir van een voorbij tijdperk !

Bij kenners was het genoegzaam geweten, dat Omer Vilain een ervaren, verwoed prentbriefkaartenverzamelaar en –jager was, met als hoofdthema “O(o)tende”, immer op de quivive voor zeldzaam- of kostbaarheden (figuurlijk) in het genre. In de loop der tijd werd zijn collectie fenomenaal. En precies door zijn “memorie” wist hij kaarten “die hij reeds bezat” te onderscheiden van kaarten die hem onbekend waren of die al eens in handen gekomen waren en/of te duur uitvielen, of wier aankoop of ruil om een of andere reden niet doorgegaan was. “Omer” had bij medeverzamelaars de naam en de faam “een knappen” te zijn. Hij ging destijds hiervoor o.m. naar de boekenstalletjes aan de Seine te Parijs en, als ik me goed herinner, af en toe ook naar Londen. Of gaat het hier andermaal om een “fabeltje”, ik weet het niet. Was het in 1997, even vroeger of wat later, dat de gespecialiseerde uitgeverij Alan Sutton voor haar reeks “Archiefbeelden” me telefonisch vroeg of ikzelf of iemand anders, degelijk en genoeg bekwaam en collectierijk, voorhanden was om het item “Oostende” te behandelen ? Ik prees hiervoor Omer Vilain aan die om bedenktijd vroeg en na wikken en wegen toehapte. Echt, het was een schot in de roos en het werd volgens mij zijn beste, meest voldragen publicatie. Goed doordacht, voorzien van passende en niet te uitvoerige onderschriften, én zeer keurig gedrukt, uitgegeven en verspreid. Wie ooit een boek uitgegeven heeft, zal me begrijpen ! Met als gevolg meerdere Nederlandstalige en zelfs een aparte Franstalige uitgave, iets wat heden ten dage in België een zeldzaamheid is

geworden. Het loont de moeite om te verwijlen bij het concept : een strak gehouden thematiek in 10 rubrieken, met een inhoudsopgave, een inleiding en 10 rubrieken.

1. Eerste toeristen en de fotografie (p. 9-16),
2. Koningin der Badsteden (p.17-26),
3. Het toerisme (p. 27-36),
4. Straten en pleinen (p. 37-52),
5. Wijken buiten het centrum (p. 53-62),
6. Koninklijke stad (p. 63-70),
7. Plechtigheden (p. 71-78),
8. Twee wereldoorlogen (p 79-84),
9. Haven bedrijvigheid 'p. 85-104)
10. Oostendenaars (p. 105-127).

Zo'n gepaste indeling in categorieën ontbrak bij eerdere iconografische samenstellers van 'kijkboeken' met hetzelfde thema als dat van Vilain. Derhalve, hùn schromelijk gebrek aan structurering bleef de kijkers en kopers danig hinderen bij eerste kennismaking en is remmend in zoekmogelijkheden. Kortom aan praktische bruikbaarheid door derden, laat staan door leken in deze materie. Maar ja, gedane zaken nemen geen keer. Merkwaardig ,Vilains versie over fotografisch erfgoed viel van in het begin in de smaak. Op 25 november 1999 mocht "onze Omer" zijn trots komen signeren in de bekende Oostendse kwaliteitsboekhandel "Corman" in de Witte Nonnenstraat. Het werk verkocht goed en Vilain, toen 75 jaar, had succes bij de nog talrijke mensen "die van een niet-banaal, integendeel goed boek houden". Bij mij luidde de opdracht, in groene inkt geschreven, als volgt::

***Aan de goede Vriend E. Smisaert
en ook kenner van het Oostende van toen (,)
met heel veel sympathie aangeboden.***

Gevolgd door wat hijzelf bestempelde als "mijn lasso" (= zijn handtekening), met vermelding van stad en datum. Het prijkt op een ereplaats in mijn boekenkast, grijpengereed wanneer het nodig is.

Ook bij de politici, magistraat van alle stadsambtenaren, dééd Vilain opgeld. "Omer" kwam goed over en was hen dienstbaar : zij hadden hem qua ontwikkeling, métier en kennis nodig, hij soigneerde hen naar wens. Even diskreet bij de mouw getrokken of een veelal onverwacht of laattijdig telefoontje van "ik moet straks naar hier of naar daar én 'k zit wat verveeld met die materie? Kunt gij, Omer, in de gauwte eens een en ander op papier zetten, 't moet daarvoor niet lang zijn ?" ..En het mocht intussen al zeer nipt geworden zijn, nog tijdens het weekend te doen zijn, Vilain trok subito presto naar de verlaten bibliotheek, soms voor een typisch Oostends onderwerp of feit(je), om op te zoeken of iets te verifiëren of een leuke anekdote desbetreffende boven te halen ten einde hem/n te depanneren. Vilain wist immers veel inside informatie en op zijn beurt vond de hoofdbibliothecaris dikwijls welwillend tot gunstig gehoor bij het magistraat. ! Sterker nog, na zijn pensionering op 64-jarige leeftijd deed Vilain - eerder en immer al geïnteresseerd in het politieke spel maar geremd door zijn job als stedelijk ambtenaar - vanaf 1989 en voor de duur van één legislatuur (als tweede verkozen voor AGALEV), zelf zijn intrede in de Oostendse gemeenteraad. Omer Vilain zelf vond, dat dit voornoemd stedelijk mandaat niet meer strookte met zijn bestuursfunctie bij "De Plate" en proposeerde zijn ontslagname, maar unaniem waren wij van oordeel dat dit niet hoefde. Voor Omer was "De Plate" zijn favoriet en, juist omdat hij ambtenaar was en dat storend vond wanneer er "pourparlers" gewenst waren met het stadsbestuur, heeft Omer Vilain zich, daarom en vrijwillig, decennialang op het tweede plan bewogen als ondervoorzitter in het Bestuur van zijn oprecht geliefde Kring ... Hij was er niet de top ijverigste, zeker niet, maar een

sterke, heel bekwame steunpilaar in het beheer en de leiding, in ons voortbestaan en ons welvaren. Omer die op zijn kantoor van Stadsbibliothecaris vele mensen - met al hun vragen ("woar hoalen ze 't ol uut ?!") en wat zichzelf op dat moment belangrijk achtten - over de vloer kreeg en hen - door hem uitgebreid en vrij overvloedig ! - te woord stond, heeft met opzet nooit, maar nooit willen vragen om lid te worden van de vereniging "De Plate" ! Dat was voor hem 'gescheiden materie'; immers, de deontologie van zijn beroep was voor hem geen "vodje papier".

Een typering, een huldebetoon als was hij een soort van "ambassadeur" van en voor Oostende, - het lijkt me nu wat al te geveleid, m  r toch ... met een kern van waarheid. Ja, hij was "per slot van rekening m  r en weliswaar wel een (hogere) ambtenaar", doch tezelfdertijd, door zijn veelvuldige aanwezigheid - nu hier dan daar - sprong Vilain in het oog van velen die in hem niet zozeer "de stadsbibliothecaris" tout court zagen m  r een alom "bekend, gerespecteerd stadsfiguur".

Op 27 NOVEMBER 1999,

VANAF 15.30

Signeert de Heer

Omer Vilain

zijn boek

"Oostende"

(uitgegeven bij Alan Sutton)

in uw boekhandel

Boekhandel Corman

Witte Nonnenstraat, 38
8400 Oostende
TEL. 059/702724

En meteen nog een ongekend facet aanroeren van dit componentenrijke bestaan. Die verwevenheid van functies, niet zozeer van Vilain zelf als wel (een sterk vermoeden) van zijn toenmalige overste Frank Edebau, alsook hun uitgebreid netwerk aan relaties en kennissen in toenmalige culturele middens, heeft ertoe bijgedragen dat zij of Edebau alleen (neem ik aan, "sauf erreur de ma part") erin geslaagd zijn om de collectie van vooroorlogse, letterlijk in de brand van mei 1940 gebleven lokale gazettenreeksen na de feiten met doubletten van originelen uit privaatbezit voortkomend, voor het merendeel weer aan te vullen of her samen te stellen. Ik denk hier aan de unieke, zeer omvangrijke collecties van de "Echo d'Ostende", "Le Carillon", "La Saison d'Ostende", mogelijks de "Feuille d'Ostende" en andere kranten die ongemeen levendig, gedetailleerd verslag uitbrachten over het leven van dag per dag of het wekelijkse reilen en zeilen van "het leven vroeger in stad".. In elk geval, Omer zelf heeft daar niets over losgelaten, althans niet waar ik bij was. Zijn eigen laatste omvangrijk te noemen "vangst" – en dat heb ikzelf, zij het op afstand, meegemaakt – was de schenking (of iets in die aard) en het overbrengen naar de Stadsbibliotheek op het Wapenplein van de opeenvolgende jaargangen uit het interbellum van "*De Zeewacht*", naar aanleiding van het gedwongen ophouden van bestaan van de firma "Unitas".

En nog iets. Hoe zijn de jaargangen – verre van volledig, ik betreur het – ooit van haar vooroorlogse concurrent, met name ons eigen familiaal weekblad voor de burgerij, "De Duinengalm", overgeheveld geweest naar de rekken in de 'bibliotheek van stad', afdeling "Ostendiana" ? Thuis had men volhardend mij wijsgemaakt, dat "alles" verdwenen was tijdens de Grote Overstroming van februari 1953 in de middenstad. En reeds toen ware ik geïnteresseerd geweest om ze te "hebben" en erin naar hartenlust te bladeren, zij het dan zonder best nodige lokaalhistorische voorkennis. Op een keer, en gewis tot mijn grote verbazing!, heeft Omer Vilain me daaromtrent wijzer gemaakt. Hij vertelde me, lang geleden, dat vader Henri (Smissaert) reeds in 1950 – dat jaar wist Omer nog precies – de hele verzameling van wat nog overbleef gratis afgestaan heeft aan onze officiële Openbare Bibliotheek van Oostende, toen nog armtierig uit noodzaak gehuisvest in de Rogierlaan.

Méér wilde Vilain, nochtans toenmaals en nog voor zeer vele jaren gezegend met een "paardengeheugen" , over deze voor mij gevoelig liggende kwestie niets kwijt. En achteraf beschouwd, gelukkig maar dat vader Henri deze waardevolle, belangloze 'geste' gesteld had. Terloops geschreven, vader Henri (1899-1982) had tussen de beide wereldoorlogen een stevig, hartelijk en wederzijds contact met de toenmalige ongehuwde bibliothecaris Carlo Loontjens, een soort "komeere", een ware 'levende gazet', roddelziek, steeds op de hoogte van de 'laatste nieuwtjes van stad' " die Henri, als journalist – uitgever en drukker en gemeenteraadslid - menig voor hem interessant item over het Oostendse heden en verleden aangaf, van nut voor zijn weekblad "De Duinengalm". Om de draad weer op te nemen, thuis had men al vlug de manie (soms "verkeerd", hoor !), om al wat niet onmiddellijk bruikbaar was of wat voor hen hinderlijk geworden bleek, "voorlopig" (hmm !) te deponeren in de kelders van de drukkerij; én ... hop, drie jaar daarop heeft de "Grote Overstroming van stad" gewoed, geraasd en vernielingen aangericht !! En roef, heel wat is dan inderdaad, beslijkt en muf ruikend, "met de vuilbakken" meegegeven en alles ware dan voorgoed wèg geweest !!! Het Lot beschikte anders en beter ...

0 0 0 0

Omer Vilain kwam in "De Plate" na de voorzitterswissel (2005) met Jean Pierre Falise – het hield, benadruk ik, hoegenaamd géén verband met zijn latere, onvoorziene ziekte!! - en zoals gebruikelijk is in het vervolg de bestuursvergaderingen vrijwillig niet meer wenste bij te wonen, zodat onze persoonlijke contactnamen wat verwaterden. En het samenzijn na de voordrachten was hiervoor ook niet langer zo vlot noch gunstig. Zoals men pleegt te zeggen : "het moet hiervoor passen" ...

Toch, tóch resten me nog - bij wijze van bevrediging van elementaire curiositeit (of zoiets), en zoek er a.u.b. niet méér achter ! - de opinie en het standpunt te kennen die Omer Vilain aangenomen, geuit zou hebben ten opzichte van enkele zeer recente fenomenen die de cultuurbeleving en het toerisme aan onze kustlijn aanbelangen én die zo goed kaderen in zijn interesseveld nopens het verleden van het vroegere kustleven, - met alles wat daaromheen cirkelt en krinkelt! Daarbij zijn er misschien enkele ongeweten gemiste kansen voor "Oostende" ? Zoals eertijds het geval was met het "Nationaal Visserijmuseum" dat in Oostduinkerke wél én succesvol een onderkomen vond ...

Laten wij, voorzichtig en bedachtzaam aangepakt, een en ander de revue passeren :

- het "*Belle Epoque centrum* : beleef het Gouden Tijdperk 1870- 1914" (twee-ineengevoegde, fel aangepaste oude villa's stammend uit die tijd en in het volle centrum van Blankenberge gelegen), een charmant museum dat einde **2008** haar deuren opende ;

- "*Villa les Zéphyrs*" (uit **2006**) : Westende-Bad : een reis doorheen het kustverleden ; het iets later geopende 'pendant' "*Kusthistories*" genoemd (Middelkerke – Westende ; wát betekende 'vakantie aan zee' in vroegere tijden : het was één der laatste tentoonstellingen met officiële opening (**2007 of 2008**) die Omer als genodigde mocht meemaken, - en dat dan nog in Middelkerke dat hem door familiebanden langs de kant van zijn vrouw Agnes Everaert en woonplaats van hun dochter nauw aan het hart lag maar vooral met thema's waarover hijzelf betreffende Oostendes rol en grote betekenis vaak uitvoerig en met duidelijke kennis van zaken handelde !

- de tentoonstelling en het boek die beide zowat overal met succes onthaald werden, over '*Vakantiekolonies aan de Belgische kust (1887-1980)*' onder de hoofdtitel: "*Wij zijn goed aangekomen !*" (**2011**) ;

- Als wij ons heden afvragen welke houding en ideeën Omer Vilain ter zake had aangenomen, dan zou het ons des te nieuwsgieriger moeten maken hoé "onze Omer" zou gereageerd hebben bij het zicht van het op last van derden herdachte, thans getransformeerde ex-"De Plate"- museum. Een cultuurgebouw dat vanaf mei **2011** voortaan als het "*Stadsmuseum Oostende* : een zee van verhalen" gekend zal zijn, in het culturele veld een eigen, opgefriste rol toebedeeld krijgt en met als taak bezoekers aan te trekken om hen verpozing te brengen of wat aangename leerrijke momenten te bezorgen, ja expliciet met het aangeboden hen proberen te boeien. Zou Vilain, de diplomaat en babbelgrage, dan het achterste van zijn tong hebben laten zien, tenzij bij een handsvol aanhangers en vertrouwden ?

- Ook hoe hij bv. over de "*Oostende beeldbank*" van ons Stadsarchief en aanverwante dergelijke beeld(en)banken, elders dan, werkelijk stond en dacht, is me nooit ter ore gekomen.

- En wat, nog recenter, over het door velen geroemde, door sommigen integendeel huiverend bekeken als een te groot(s) geziene, mettertijd te kostelijk om renderend uit te baten Oos- tendse cultuurcentrum, "*De Grote Post*", die op 21 december **2012** nog niet geheel afgewerkt voor open verklaard werd?

Tal van supposities - "indien, dan's" - en niet zo goed passend in deze terugblik, ik besef het wel ...

Wij in het Bestuur van onze Heem- en Geschiedkundige Kring die nan de bewust vaag gehouden weet hadden van Omers te neer brengende, niet af te wenden ziekte (één van zijn oudere broers was voorheen aan hetzelfde ten onder gegaan), wilden haar derde voorzitter en medebezieler van het eerste uur alsnog bij leven en wakkere geest en in aanwezigheid van zijn gezin, een passend en bij "De Plate" een gebruikelijk voorkomend eerbetoon brengen. Dit geschiedde op 11 september 2009. Met de naamgeving van één der voorkamers uitgevend op de Langestraat op de tweede verdieping – daàr waar vóór de transformatie de zeer grote, magnifieke, kleurenrijke maquettes van de mailboten van de lijn "Oostende-Dover" prijken en die herinneren aan één der essenties van het mobiele en het toeristische van onze dierbare "stad aan zee" – werd de figuur van Omer Vilain als het ware 'bestendig', samen met het aanbrengen van een recent portret op mans hoogte naast de rechterdeurstijl.

Ontroerend en haast profetisch van geest en gemoed richtte de ere-hoofdbibliothecaris - in een persoonlijk gesprek en stil, discreet gehouden - woorden van aanmoediging en volharding tot zijn gewezen bibliotheekmedewerkers van jaren verre: het echtpaar Nadia Stubbe en Georges Van Duyvenboden, alsmede Valère Prinzie. "Mijnheer Vilain" (zo bleef hij voor ons) wenste hen toewijding en het beste toe in het bestuur van "De Plate". Mij bedacht hij wat kritischer, o.m. met de slotsom: "doe voort met schrijven" en met de conclusie "gij hebt me in alles pogen na te volgen, maar met wat minder talent", - iets wat ik nadien welbeschouwd in de goede zin van het woord een plaats in mijn herinnering poog te geven en te fixen, - en hier toch niet wil nalaten te vermelden. Ons aller gezamenlijk "ja"- knikje en wat gemurmel erbij volstonden voor onze rechtvaardige en menselijk in ideeën en in optreden gewezen leider en chef. Het was voor ons vieren zijn afscheid, zijn testament ... !

Op het laatste van zijn "bewust leven", "midden zijn tachtiger jaren", ging Omer nog elke morgen zijn gazet lezen in het "Chalet minigolf" middenin het Leopoldpark ("dat dwingt me om buiten te komen, me onder de mensen te begeven en in beweging te blijven"). Om dan 's namiddags geregeld in de nu ook al door transformaties verdwenen "Paddock"-zaal van het Thermenhotel te vertoeven. Bij het drinken - en dat was al tientallen jaren het geval - van een koffie en nooit enige alcohol bevattende dranken. Aldaar ontmoette hij af en toe diverse bekenden, onder wie ik onze gewezen ondervoorzitter Walter Major vermeld (die hij graag had, een oud-leraar Franse taal was en de neef van vakbondsman Louis Major); hij is, kortgeleden en nog niet zo oud geworden, insgelijk overleden. Tijdens de zomermaanden deden hij en zijn vrouw Agnes gebeurlijk een korte wandeling langs de dijk om dan binnen aan een tafeltje van "Tearoom Vandenbergh" de avond te beëindigen.

De voorlaatste maal dat Chantal en ikzelf, bij toeval en bij 'schoon weer' ietwat verdoken gezeten aan het terras van de bekende "Brasserie Cheers" die in het volle centrum van stad ligt, Omer V. in bewuste, levende lijve zagen, was middenin de zomer van 2009 ter hoogte van de kledingzaak "Scapa" (hoek Marie Joséplein – Adolf Buylstraat). "Omer V." kwam er ontspannen aangekuisd, in kostuum ondanks de hitte én met zijn tot op hoge leeftijd onafscheidelijke sjerp rond de hals (winter en zomer, herfst en lente), met de handen op de rug ineengestrengeld. Als het ware een toerist, een flaneur in zijn bloedeigen stad ! Wie zou, uiterlijk gezien dan, kunnen vermoeden hebben dat het einde zo nabij kwam ?

Na nog enkele jaren van zware en pijnlijk om meemaken teistering door ziekte overleed Omer Vilain op 8 juni 2013 in de leeftijd van 88 jaar in zijn eigen geliefde stad, alwaar zijn as uitgestrooid werd, tijdloos rust en erkenning zocht en vond ...